

Toruń, 11-12.12.2023

**Nowe wyzwania w odwodnieniu
dróg zamiejskich i ulic
– Wytyczne rekomendowane
WR-D-71**

***Zanieczyszczenia wód
opadowych i roztopowych***

Janusz Bohatkiewicz

*Katedra Dróg, Kolei i Inżynierii Ruchu
Politechnika Krakowska
Polski Kongres Drogowy*

Politechnika Krakowska
Wydział Inżynierii Lądowej

ZAKRES WR-D-72-2

WR-D-71-1 (55 str.)

- Ogólne zasady projektowania odwodnienia
- Podstawy wymiarowania urządzeń do odwodnienia
- Zalecany zakres zawartości projektu odwodnienia
- Załączniki - przykładowe obliczenia objętości zbiorników wód opadowych i roztopowych

WR-D-71-2 – Odwodnienie powierzchniowe i wglębne (163 str.)

- Odwodnienie powierzchniowe
- Odwodnienie wglębne
- Przepusty
- Przepompownie
- **Oczyszczanie i retencja wód powierzchniowych**
- **Odwodnienie dróg na obszarach ochrony wód**
- Odwodnienie dróg w czasie budowy
- Roślinność w systemach odwodnienia
- Kontrola oraz utrzymanie systemów i urządzeń odwodnienia
- *Załączniki*

PRZYCZYNY I ŹRÓDŁA ZANIECZYSZCZEŃ WÓD

- **Pojazd i jego eksploatacja** (karoseria, silnik, hamulce, opony) – natężenie i struktura ruchu
- **Nawierzchnia drogowa** (ścieranie, wmywanie, parowanie)
- **Spaliny** (substancje gazowe i pyły)
- **Utrzymanie dróg** (bieżące i zimowe)
- **Prace drogowe** (budowa, przebudowa, remont drogi)
- **Infrastruktura drogowa** (obiekty towarzyszące drogom)
- **Wypadki drogowe** – poważne awarie
- **Zanieczyszczone opady i spływy z otaczającego terenu** (gleby)

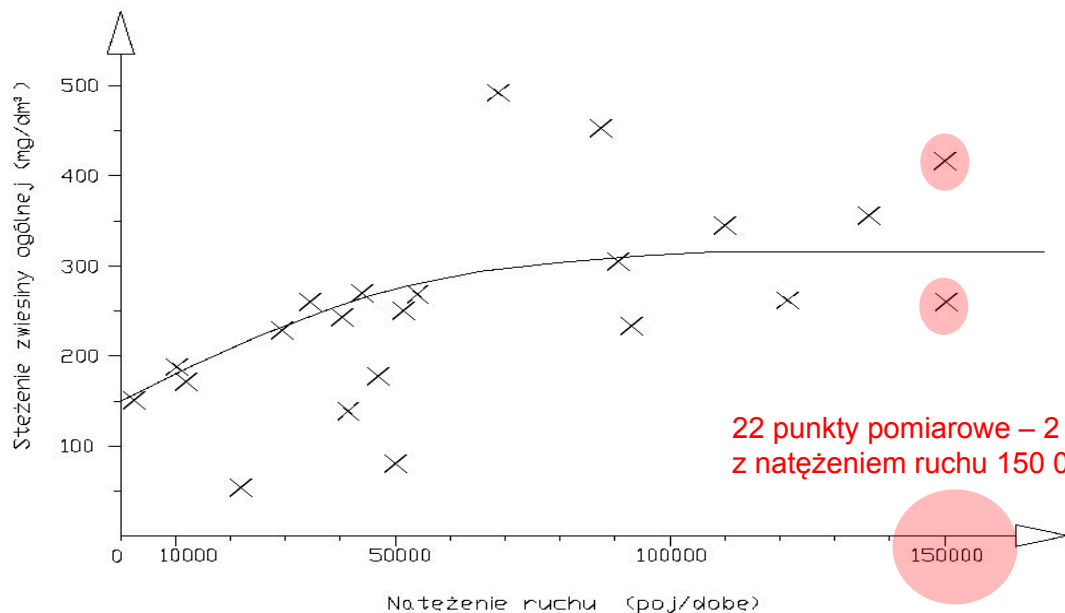
PROGNOZOWANIE WIELKOŚCI ZANIECZYSZCZEŃ – historia

- Zasady ochrony środowiska w projektowaniu, budowie i utrzymaniu dróg. Dział 07 „Ochrona wód w otoczeniu dróg”. GDDP, 1993.
- Oceny oddziaływania dróg na środowisko. Politechnika Krakowska, Edroga na zlecenie GDDP i ABiEA ,GDDKiA, 1995-2001.
- **PN-S-02204. Drogi samochodowe: Odwodnienie dróg (1997).**
- Zasady ochrony środowiska w drogownictwie. Załącznik do zarządzenia Nr 42 Generalnego Dyrektora Dróg Publicznych z dnia 24.05.1999 r.
- **Zarządzenie Nr 29 Generalnego Dyrektora Dróg Krajowych i Autostrad z dnia 30 października 2006 r. w sprawie prowadzenia metodyki prognozowania zanieczyszczeń w ściekach drogowych do stosowania przy opracowaniu dokumentacji na zlecenie GDDKiA**
- **Podręcznik dobrych praktyk wykonywania opracowań środowiskowych dla dróg krajowych.** Załącznik Nr 5 „Zagadnienia wykonywania opracowań środowiskowych dla dróg krajowych w odniesieniu do wód powierzchniowych i podziemnych. EKKOM na zlecenie GDDKiA, 2009 r.
- **Ekologiczne zagadnienia odwodnienia pasa drogowego.** IBDiM na zlecenie GDDKiA, 2009 r.

PROGNOZOWANIE WIELKOŚCI ZANIECZYSZCZEŃ – historia

Zasady ochrony środowiska w drogownictwie.
Załącznik do zarządzenia Nr 42 Generalnego
Dyr. Dróg Publicznych z dn. 24.05.1999 r.

Metoda IOŚ powstała na bazie badań z roku
(1987-1991)

22 punkty pomiarowe – 2 punkty
z natężeniem ruchu 150 000 P/dobę!!!

Obliczenia dotyczą głównie:
zawiesiny ogólnej i substancji ropopochodnych

~~Nie istnieje potrzeba stosowania urządzeń oczyszczania ścieków przy drogach, na których prognozowane stężenie zawiesin ogólnych w spływach opadowych nie przekroczy wartości dopuszczalnej (50 mg/l), tj. przy drogach, na których średniodobowe natężenie ruchu drogowego w obu kierunkach 15 roku od chwili obecnej nie przekroczy wartości:~~

~~a) w terenach niezabudowanych:~~

~~dla drogi 1x2 pasy ruchu: 1000 poj. rz./ 24 h~~

~~dla drogi 2x2 pasy ruchu: 2000 poj. rz./ 24 h~~

~~dla drogi 2x3 pasy ruchu: 2570 poj. rz./ 24 h~~

~~b) w terenach zabudowanych:~~

~~dla drogi 1x2 pasy ruchu: 780 poj. rz./ 24 h~~

~~dla drogi 2x2 pasy ruchu: 1530 poj. rz./ 24 h~~

~~dla drogi 2x3 pasy ruchu: 1820 poj. rz./ 24 h~~

PROGNOZOWANIE WIELKOŚCI ZANIECZYSZCZEŃ – PN-S-02204 (IOŚ)

Natężenie ruchu dla 2x2 [P/d]	Stężenie zawiesin ogólnych S [mg/m ³]	
	Drogi na terenach niezurbanizowanych	Drogi na terenach zurbanizowanych
1000	30	40
5000	100	125
10000	185	220
10001 - 15000	200	240
15001 - 20000	220	265
...	...	...
40001 - 60000	290	350
60001 - 80000	300	360
80001 - 100000	305	365

- dla $n = 4$ $S_{zo} = S$
- dla $n > 4$ $S_{zo} = 1,3 \times S \times 4 / n$
- dla $n < 4$ $S_{zo} = 0,8 \times S \times 4 / n$

WR-D-71-2 (4.7.2) Metody obliczania ilości zawiesin w spływach nieoczyszczonych z dróg określa norma [5].

W wielu przypadkach normowa metoda obliczeniowa prowadzi do zawyżenia prognoz stężeń zawiesin w spływach nieoczyszczonych. Efekt ten wiąże się głównie z postępowaniem technicznym, jaki nastąpił od okresu wykonania badań stanowiących podstawę do wypracowania stosowanej w normie metodyki, w tym z poprawą jakości dróg, pojazdów, paliwa itp. **Dlatego zaleca się stosowanie bardziej precyzyjnych metod obliczeniowych, opartych np. na modelowaniu matematycznym.**

PROGNOZOWANIE WIELKOŚCI ZANIECZYSZCZEŃ

GENERALNA DYREKCJA DRÓG KRAJOWYCH I AUTOSTRAD

WYTYCZNE PROGNOZOWANIA STĘŻENIA ZAWIESIN OGÓLNYCH I WĘGLOWODORÓW ROPOPOCHODNYCH W ŚCIĘKACH Z DRÓG KRAJOWYCH

Warszawa, październik 2006

Wytyczne prognozowania stężeń zawieszin ogólnych i węglowodorów ropopochodnych w ściekach z dróg krajowych

Wytyczne wykonano na zlecenie:

Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad

Autor:

dr inż. Janusz Bohatkiewicz

Konsultacje naukowe:

Prof. zw. dr hab. inż. Marian Tracz –
Katedra Budowy Dróg i Inżynierii Ruchu
Politechnika Krakowska

Współpraca:

mgr inż. Sebastian Biernacki
mgr inż. Magdalena Drach
mgr inż. Katarzyna Sułkowska

Biurowo Ekspertyz i Projektów
Budownictwa Komunikacyjnego „EKKOM” Sp. z o.o.
ul. Wadowicka 8i, 30-415 Kraków
tel./fax: (12-)267-23-33, 269-65-40
biuro@ek-kom.pl, www.ek-kom.pl

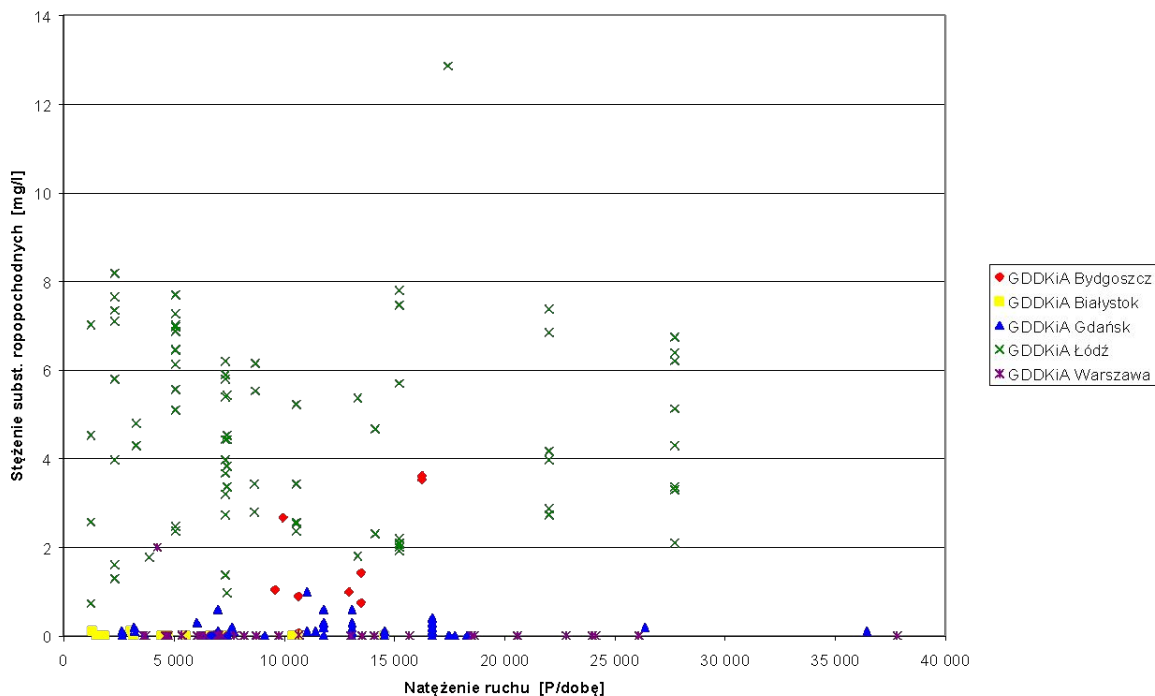

BIURO EKSPERTYZ I PROJEKTÓW BUDOWNICTWA KOMUNIKACYJNEGO
ul. Wadowicka 8i, 30-415 Kraków tel./fax: (12-) 267-23-33, 269-65-40 www.ek-kom.pl e-mail: biuro@ek-kom.pl

- 2 -

WYKONANE ANALIZY – przykład bez urządzeń podczyszczających

Wyniki pomiarów substancji ropopochodnych
w podziale na Oddziały GDDKiA (wybrane Oddziały)

WR-D-71-2 (4.7.2) W prognozach dla odcinków dróg zaleca się przyjmować stężenie węglowodorów ropopochodnych na poziomie poniżej wartości dopuszczalnej 15 mg/l.

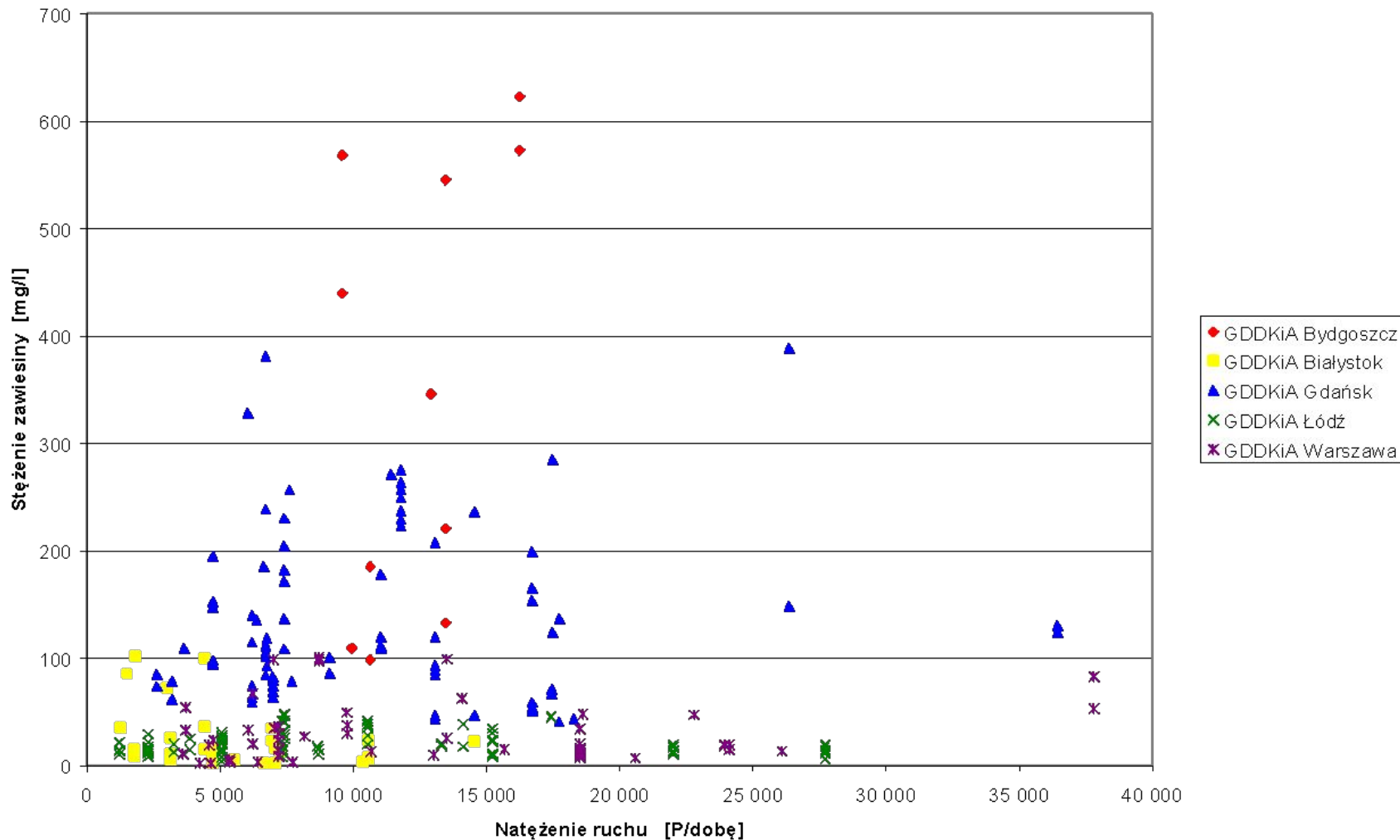
W przypadku występowania terenów i odbiorników o **bardzo dużej wrażliwości**, zgodnie z tab. 4.7.1.1, bez względu na prognozowaną wartość stężenia węglowodorów ropopochodnych zaleca się zastosowanie urządzeń zatrzymujących i podczyszczających węglowodory ropopochodne.

Podwyższone stężenia węglowodorów ropopochodnych mogą być następstwem wypadków drogowych.

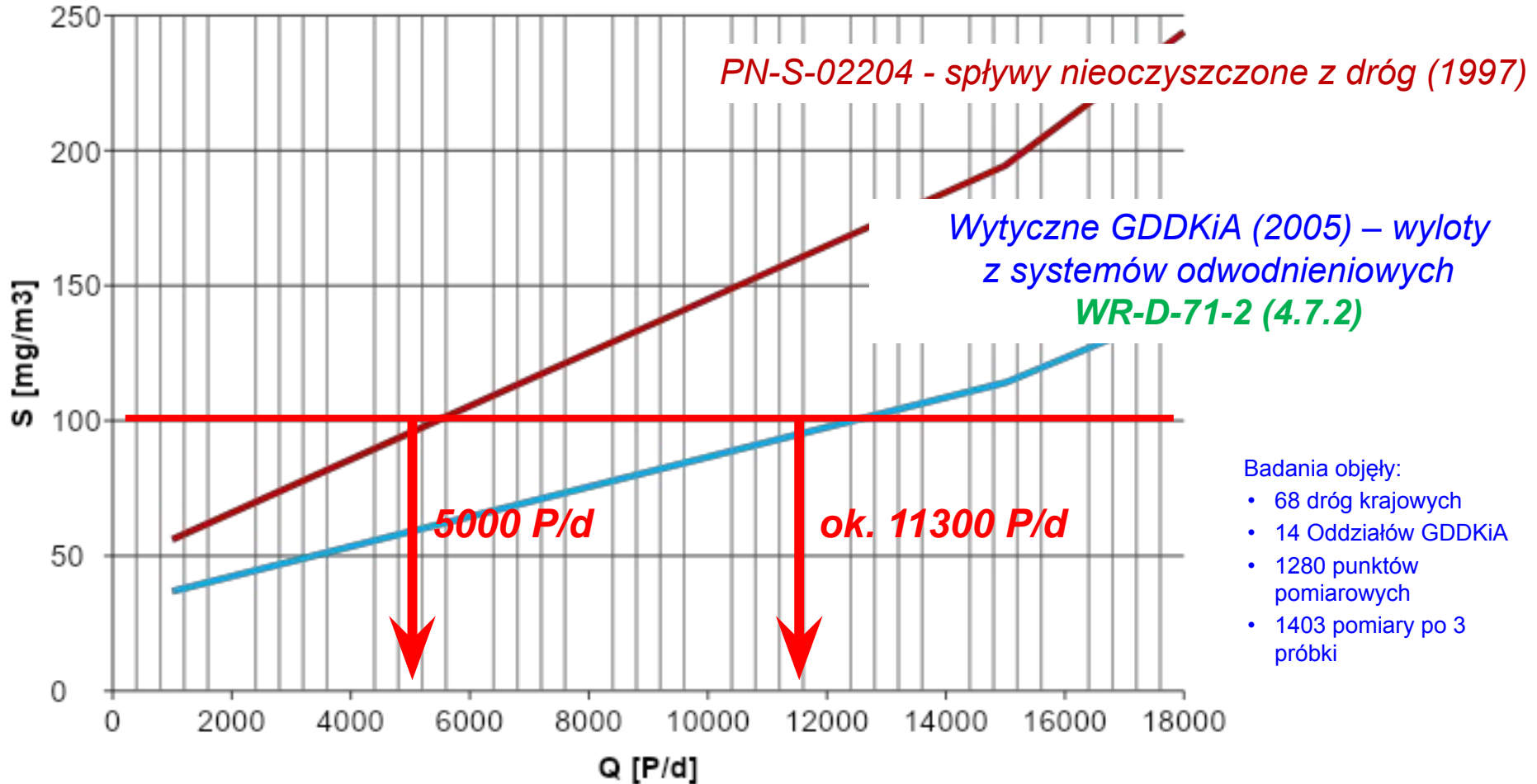

WYKONANE ANALIZY – przykład bez urządzeń podczyszczających

Wyniki pomiarów stężenia zawiesiny
w podziale na Oddziały GDDKiA (wybrane Oddziały)

Zależność natężenia ruchu i stężenia zawiesiny ogólnej

- Badania objęły:
- 68 dróg krajowych
  - 14 Oddziałów GDDKiA
  - 1280 punktów pomiarowych
  - 1403 pomiary po 3 próbki

WR-D-71-2 (4.7.2) W przypadku obliczania zawiesin ogólnych na wylotach z systemów odwodnieniowych w obszarach zamiejskich i dla przekrojów dróg o jednej jezdni głównej z dwoma pasami ruchu z opaskami zewnętrznymi zaleca się zastosowanie wzoru

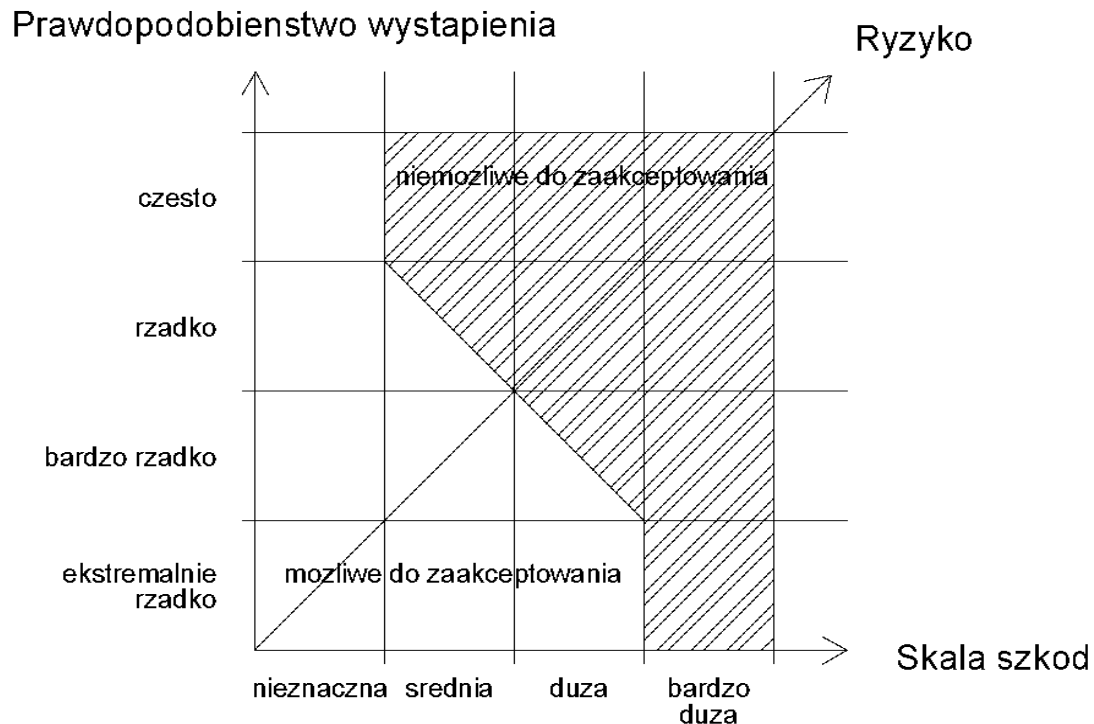
$$S_{zo} = 0.718 \cdot Q^{0.529}$$

PYTANIA – wczoraj i dziś

Jaki wpływ na dobór urządzeń podczyszczających spływy opadowe mają niedoskonałe metody prognozowania (emisji) zawiesiny ogólnej?

Czy istniejące metody należy opracować ponownie (w pełnym zakresie)?

Czy do metod i doboru urządzeń podczyszczających nie należy podejść w nieco inny sposób niż do tej pory – np. wykorzystanie analizy ryzyka – czy chronimy 100% wszystkiego ze skutecznością 100%?

Ekologiczne kryteria wyboru systemu oczyszczania wód opadowych z dróg

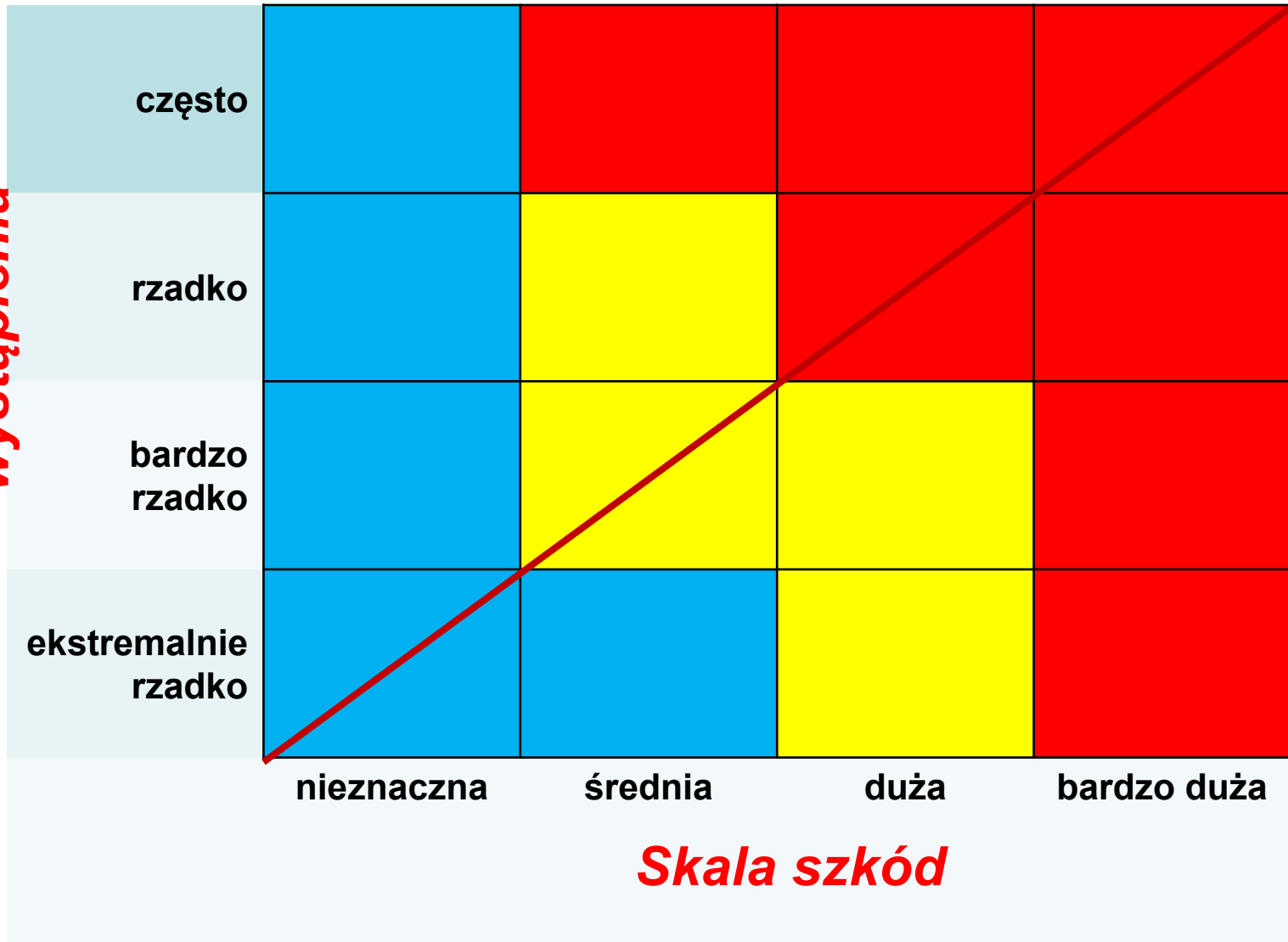
OBSZARY BARDZO WRAŻLIWE	<ul style="list-style-type: none"> – strefy ochrony pośredniej ujęć wód i obszary źródliskowe, – siedliska i akweny hodowlane ryb łososiowatych – obszary ochronne głównych zbiorników wód podziemnych (czas migracji poniżej 5 lat), – jeziora, stawy o powierzchni do i zbiorniki o charakterze eutroficznym, – małe rzeki i potoki (ŚNQ - średni, niski przepływ - poniżej 1.5 m³/s;), – obszary o dużej wodoprzepuszczalności gruntów (współczynnik filtracji $k > 10^{-3}$ m/s) i płytkiego zalegania zwierciadła wody gruntowej o znaczeniu gospodarczym,
OBSZARY ŚREDNIO WRAŻLIWE	<ul style="list-style-type: none"> – obszary objęte prawną formą ochrony przyrody, których istnienie uzależnione jest od właściwych stosunków gruntowo-wodnych (doliny rzeczne, zbiorniki wodne itp.) – siedliska i akweny hodowlane ryb karpiowatych, – obszary ochronne głównych zbiorników wód podziemnych (czas migracji 5-25 lat) – jeziora, stawy o powierzchni 50÷100 ha – rzeki i potoki o ŚNQ = 1.5÷5.0 m³/s, – obszary o średniej wodoprzepuszczalności gruntów (współczynnik filtracji k 10⁻⁵-10⁻³ m/s) i płytkiego zalegania zwierciadła wody gruntowej o znaczeniu gospodarczym, – wody wykorzystywane na cele rekreacyjne, – tereny podmokłe z rozwiniętą siecią hydrograficzną,
OBSZARY MAŁO WRAŻLIWE	<ul style="list-style-type: none"> – pozostałe wody powierzchniowe i grunty.

Ekologiczne zagadnienia odwodnienia pasa drogowego.

IBDiM na zlecenie GDDKiA, 2009 r.

MACIERZ RYZYKA

**Prawdopodobieństwo
wystąpienia**

Skala szkód

Ekologiczne kryteria wyboru systemu oczyszczania wód opadowych z dróg

Tab. 4.7.1.1. Odbiorniki wód powierzchniowych w zależności od wrażliwości na zanieczyszczenia związane z odwodnieniem powierzchniowym pasa drogowego [21]

Obszary bardzo wrażliwe	<ul style="list-style-type: none"> • strefy ochrony pośredniej ujęć wód i obszary źródliskowe • siedliska i akweny hodowlane ryb łososiowatych • obszary ochronne głównych zbiorników wód podziemnych (czas migracji poniżej 5 lat) • jeziora, stawy o powierzchni do 50 ha i zbiorniki o charakterze eutroficznym • małe rzeki i potoki (SNQ – średni, niski przepływ, poniżej 1,5 m³/s) • obszary o dużej wodoprzepuszczalności gruntów (współczynnik filtracji $k > 10^{-3}$ m/s) i płytkiego zalegania zwierciadła wody gruntowej o znaczeniu gospodarczym • obszary objęte prawną formą ochrony przyrody, których istnienie uzależnione jest od właściwych stosunków gruntowo-wodnych (doliny rzeczne, zbiorniki wodne itp.)¹⁾
Obszary średnio wrażliwe	<ul style="list-style-type: none"> • siedliska i akweny hodowlane ryb karpionatych • obszary ochronne głównych zbiorników wód podziemnych (czas migracji 5-25 lat) • jeziora, stawy o powierzchni od 50 do 100 ha • rzeki i potoki o SNQ wynoszącym od 1,5 do 5,0 m³/s • obszary o średniej wodoprzepuszczalności gruntów (współczynnik filtracji k wynoszący od 10^{-5} do 10^{-3} m/s) i płytkiego zalegania zwierciadła wody gruntowej o znaczeniu gospodarczym • wody wykorzystywane na cele rekreacyjne • tereny podmokłe z rozwiniętą siecią hydrograficzną
Obszary mało wrażliwe	<ul style="list-style-type: none"> • pozostałe wody powierzchniowe i grunty

¹⁾ w zależności od wrażliwości na zanieczyszczenia może należeć do obszarów bardzo wrażliwych lub średnio wrażliwych

WR-D-71-2 (4.7.1)

(4) Wybór systemu oczyszczania zanieczyszczonych wód opadowych lub roztopowych poprzedza się analizą warunków środowiskowych, które pozwolą na określenie wrażliwości danego obszaru.

(5) W przypadku obszarów objętych prawną formą ochrony przyrody, których istnienie uzależnione jest od właściwych stosunków gruntowo-wodnych wykonuje się analizę i dokonuje się hierarchizacji zagrożeń.

Analizy powinny zawierać:

- a) oszacowanie wielkości zanieczyszczeń substancjami zawartymi w spływie opadowym,
- b) określenie zachwiania stosunków wodnych warunkujących bytowanie gatunków występujących na konkretnym obszarze chronionym.

Oczyszczanie wód opadowych – WR-D-72-2 (8.1)

Tab. 8.1.2. Zalecane do stosowania rodzaje odprowadzania, regulacji i oczyszczania wód opadowych z dróg [21]

Rodzaj urządzeń	Zalecane do stosowania	Stosowane w uzasadnionych przypadkach	Uwagi
Kolektory		●	Odwadniane mosty, wiadukty, węzły i obiekty towarzyszące, wysokie nasypy
Rowy szczelne		●	O możliwości stosowania decydują głównie warunki hydrogeologiczne i ukształtowanie terenu oraz warunki środowiskowe w trasie drogi – ewentualne wyposażenie w studzienki osadowe
Rowy trawiaste	●		Wyposażenie systemu: progi, drenaż, geowłóknina, warstwa filtracyjna, studzienki osadnikowe
Zbiorniki retencyjno-oczyszczające	●		Szczelne przepływowo – dla dużych zlewni, ewentualne wyposażenie: deflektor dopływu, zasyfonowany odpływ, kraty na wylocie, materiały sorbentowe, zapory płytujące
Zbiorniki retencyjno-infiltracyjne	●		Ewentualnie stawy obsadzone roślinnością, wydzielona strefa osadzania na wlocie, deflektor na wlocie, zasyfonowanie odpływu, ewentualnie materiały sorbentowe
Urządzenia regulujące przepływ	●		We wszystkich przypadkach stosowania obiektów na wydzieloną część przepływu (tzw. „przepływy nominalne”) lub jako element zbiorników retencyjnych
Piaskowniki	●		Ewentualne wyposażenie w deflektor dopływu, kratę na odpływie, zasyfonowany odpływ, zastawkę odcinającą oraz współpraca z przelewem lub innym urządzeniem regulującym przepływ
Osadniki	●		Ewentualnie osadniki wielostrumieniowe, wyposażenie: deflektor dopływu, dodatkowo ścianka zanurzona na odpływie – zwykle poprzedzają inne urządzenia, współpraca z przelewem lub innym urządzeniem regulującym przepływ
Separatory substancji ropopochodnych	● ¹	●	Poprzedzone osadnikiem lub innym urządzeniem sedimentacyjnym, współpraca z przelewem lub innym urządzeniem regulującym przepływ
Separatory zintegrowane z osadnikiem	● ¹	●	Współpraca z przelewem lub innym urządzeniem regulującym przepływ
Studzienki osadnikowe	●		W trasie i na wylotach rowów, krata na dopływie, niekiedy zasyfonowany odpływ
Studnie wirowe	●		W trasie i na wylotach rowów, krata na dopływie, niekiedy zasyfonowany odpływ

¹ stosowane na obiektach towarzyszących (np. miejscu obsługi podróżnych, obwodzie utrzymania drogi itp.)

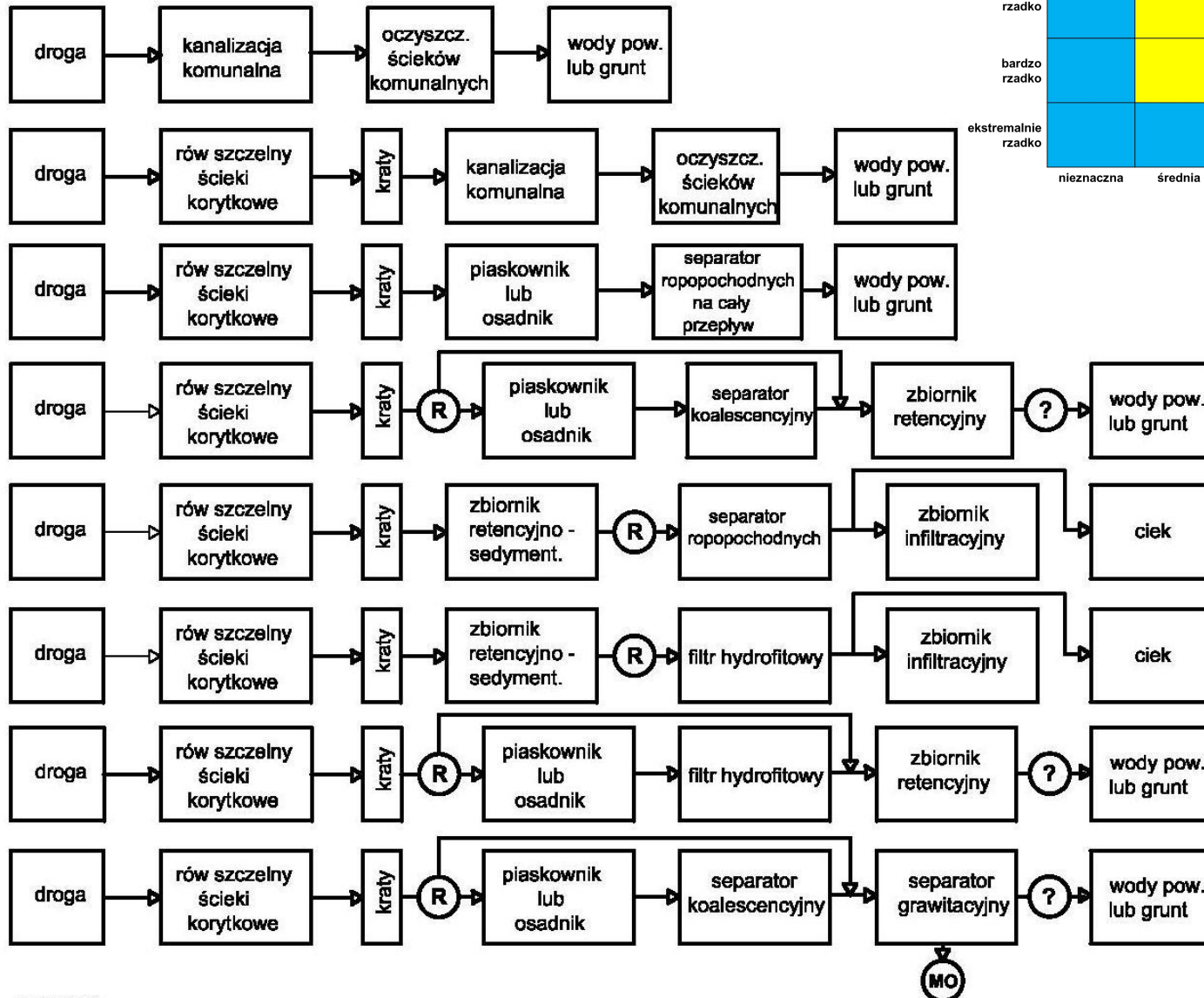
Tab. 8.1.3. Skuteczność działania urządzeń ograniczających zanieczyszczenia w wodach opadowych lub roztopowych [21]

Urządzenie oczyszczające	Efekt oczyszczania		Uwagi, zalecenia
	zawiesiny ogólne	substancje ropopochodne	
Rowy trawiaste, powierzchnie trawiaste	40-90%	20-90%	Intensyfikacja procesów możliwa jest przez stosowanie progów i przegród piętrzących; redukcja zanieczyszczeń zależna od pory roku, grunt dobrze przepuszczalny, trawa gęsta – wysoko kosztowna
Zbiorniki retencyjno-oczyszczające (szczelne)	80%	80%	Zalecany osadnik przed zbiornikiem lub wydzielona część zbiornika – redukcja zawiesin łatwoopadających, przegroda zanurzona (zasyfonowany odpływ), bardzo małe obciążenie hydrauliczne, zwykle <4 (m ³ /h)/m ² , maksymalne 7 (m ³ /h)/m ² , bardzo mały wskaźnik powierzchni flotacji >0,2 m ² /l/s
Zbiorniki retencyjno-filtracyjne, zbiorniki infiltracyjne	80%	80%	Osadnik na dopływie do zbiornika – redukcja zawiesin łatwoopadających, zasyfonowany odpływ, bardzo małe obciążenie hydrauliczne, zwykle <4 (m ³ /h)/m ² , maksymalne 7 (m ³ /h)/m ² , wskaźnik powierzchni flotacji >0,2 m ² /l/s, wskazane k _v = 5-10 ⁻⁴ m/s
Piaskowniki, osadniki, studnie osadnikowe	60-80%	60-80%	Redukcja zawiesin stanowi funkcję obciążenia hydraulicznego, ewentualnie dodatkowo wyposażenie – zasyfonowany odpływ, maksymalne obciążenie hydrauliczne 36 (m ³ /h)/m ²
Separatory substancji ropopochodnych (klasa I ¹⁾)	-	≤5 mg/l ¹⁾ 18-96% ²⁾ śr. 58% ²⁾	
Rowy chłonne, studnie chłonne	80%	80%	k _v > 10 ⁻⁴ m/s, zalecane osadniki przed urządzeniami, możliwość zatykania złoży, szczególnie w studniach chłonnych, niewielkie zastosowanie w systemach odwodnienia dróg krajowych i wojewódzkich

¹ badania w warunkach laboratoryjnych (produkty naftowe),
² badania w warunkach rzeczywistych,
³ objaśnienie klas I i II podano w podrozdziale 8.5.2 akapit (6).

Przykład systemów oczyszczania ścieków opadowych z dróg na terenach bardzo wrażliwych

często				
rzadko				
bardzo rzadko				
ekstremalnie rzadko				
	nieznaczna	średnia	duża	bardzo duża

LEGENDA

(R) urządzenie regulacyjne

(?) punkt kontrolny z zatopionym odpływem
możliwość odcięcia wypływu

(MO) dodatkowy zbiornik magazynowania
substancji olejowych

Kierunki aktualizacji podejścia do oczyszczania wód opadowych i roztopowych

Z badań niemieckich:

- głębokość penetracji zanieczyszczeń do gleby maks. 20-30 cm,
- przepływ wód przez glebę jest najlepszym sposobem oczyszczania dla wszystkich natężeń ruchu (badania BAST wskazują, że sama gleba jest najlepszym filtrem dla zanieczyszczeń wód spływających z dróg),
- stosowanie geomembran w rowach może być działaniem niepotrzebnym i niewskazanym ze względu na ochronę środowiska w otoczeniu dróg.

Źródło: BAST, 2018

Kierunki aktualizacji podejścia do oczyszczania wód opadowych i roztopowych

Anglia – A34 (T) – staw ewapotranspiracyjny

- ❑ Trzcina pospolita (*Phragmites australis*) oraz krzewy wierzbowe (*Salix viminalis*) posiadają zdolność transpiracji rzędu 8 mm/d
- ❑ Odpowiada to odprowadzeniu do atmosfery 960 mm do 1920 mm wody w okresie od marca do października

[Obarska-Pempkowiak, 2002]

Kierunki aktualizacji podejścia do oczyszczania wód opadowych i roztopowych

Kierunki aktualizacji podejścia do oczyszczania wód opadowych i roztopowych

DZIĘKUJĘ ZA UWAGĘ

Politechnika Krakowska
Wydział Inżynierii Lądowej

